

КВАРТАЛЕН е-БИЛТЕН

ISSN 2671-3772

Македонска банкарска
асоцијација
е асоцијативна членка на
Европската банкарска
федерација

Содржина:

- **ВОВЕД**

- М-р Елеонора Згоњанин Петровиќ,
управител, Штедилница Фулм

- **ЗБОР ИМА**

- Фросина Целеска,
директор, Дирекција за
банкарска регулатива и
решавање банки

- **ВО ФОКУС**

- Антигона Буклеска Младеновиќ
претседавач,
Комисија за ликвидност
- Емилија Брљамова
заменик-претседавач,
Комисија за работа со хартии
од вредност

- **СОРАБОТКА СО**

- Светска банка

- **РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ**

- **ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ**

- **КОРИСНИ ЛИНКОВИ**

ВОВЕД

М-Р ЕЛЕОНОРА ЗГОЊАНИН-ПЕТРОВИЌ,
УПРАВИТЕЛ НА ШТЕДИЛНИЦА ФУЛМ

Визијата е најважна!

Гледано во светски размери, македонскиот банкарски систем* е релативно мал, според активата и број на клиенти. Независно од големината на банкарскиот систем, во раните деведесетти години е формирана визија за независен банкарски систем.

Благодарение на таа јасна визија, но и храброст, денеска имаме стабилен банкарски систем со значајно ниво на доверба.

Низ годините банкарскиот систем спроведе и поддржа низа структурни реформи, особено во делот на тогашниот платен промет. Повторно клучна беше визијата, а не големината на субјектите.

Години подоцна започна дигиталната трансформација на земјата, каде што банкарскиот сектор* пристапи со конкретна визија, да проба најголем дел од своите услуги да ги овозможи преку интернет. И повторно, големината не беше клучна, дури и најмалиот субјект, Штедилница ФУЛМ со првата мобилна апликација од 2016 година, ги вовеле дигиталните канали.

3:0 за визијата наспроти големината.

Денес сме сведоци на еден од најзначајните предизвици на современото живеење - зелената економија, преточена преку ЕСГ стандардите. Повторно, македонскиот банкарски систем е подготвен, преку споделување знаење и добри практики во неодамна формираната Комисија за ЕСГ во Македонската банкарска асоцијација. Визијата на МБА за подготвеност за имплементацијата на ЕСГ стандардите повторно победи во однос на големината на банкарскиот систем.

*банки и штедилници

М-р Елеонора Згоњанин-Петровиќ,
управител на Штедилница ФУЛМ

Јас лично сум била во повеќе од 40 земји во светот, сум учествувала во низа интернационални проекти и со огромна доза на сигурност можам да потврдам дека "Size does not matter, vision does". Година во Ванкувер, Канада, на конференција на кредитните униии од повеќе од 100 земји во светот, Штедилница ФУЛМ беше идентификувана како инфлуенсер за поддршка на зелената економија заедно со кредитни униии од Бразил, Канада, Австралија, држави со неспоредлива големина.

Верувајте во промените и започнете со личен пример, сè зависи од секој од нас

Од нефрлање ѓубре на улица, преку постојано учење нови вештини до нефаќање врски за сè и сешто, тоа се примери за успешна подготовка за зелената економија ■

Со почит,
М-р Елеонора Згоњанин-Петровиќ
управител на Штедилница ФУЛМ
WOCCU Management Board Observer

ЗБОР ИМА

ФРОСИНА ЦЕЛЕСКА,
ДИРЕКТОР НА ДИРЕКЦИЈАЦИЈА ЗА БАНКАРСКА РЕГУЛАТИВА
И РЕШАВАЊЕ БАНКИ

Насоки за управување со ризиците поврзани со климатските промени

По усвојувањето на Парискиот договор за климатските промени и Агендата на ОН за одржлив развој до 2030 година, видливи се напорите на голем број земји за усогласување со поставените долгорочни цели за значително намалување на глобалните емисии на стакленички гасови и одржување на зголемувањето на глобалната просечна температура под 2°C во однос на преиндустриските нивоа, настојувајќи тоа зголемување да се ограничи и до 1,5°C. Како потписник на Парискиот договор, Република Северна Македонија е целосно вклучена во овој процес преку усвојувањето на Национално-утврдниот придонес кон Парискиот договор со Патоказот за неговото спроведување*.

Меѓународната практика покажува дека финансискиот систем, а во негови рамки особено банкарскиот сектор, се очекува да има важна улога во остварувањето на овие цели и во преминот кон зелена економија. Ваквата трансформација, од една страна, ќе отвори нови деловни можности за банките, но, од друга страна, ќе предизвика појава на **ризичи поврзани со климатските промени** кои ќе произлезат од трансформацијата на економијата и влошувањето на природните и климатските услови. Специфичните карактеристики на овие ризици, особено нивната повеќедимензионалност и нелинеарност, може значително да ја променат сликата за профилот на ризичност на банкарскиот сектор. Од тие причини, супервизорски и регулаторни органи сè повеќе го насочуваат своето внимание кон обезбедување услови банките правилно да ги разберат, идентификуваат, управуваат и контролираат ризиците поврзани со климатските промени на кои се изложени. Нивните активности се насочени кон градење на капацитетите на банкарскиот систем за управувањето со ризиците што произлегуваат од климатските промени и подобрување на неговата способност да ја поддржи транзицијата кон економија со нето-нула емисии на јаглерод.

Фросина Целеска,
директор на Дирекција
за банкарска регулатива
и решавање банки

Во овој контекст, голем број супервизорски и регулаторни органи и институции, вклучувајќи

ги и Базелскиот комитет за банкарска супервизија, Европскиот банкарски орган и Европската централна банка, објавија принципи за управување со ризиците поврзани со климатските промени кои се очекува да бидат прифатени од кредитните институции заради соодветна подготвеност за справување со ефектите од климатските промени врз нивните биланси.

Следејќи ги ваквите примери, Народната банка на Република Северна Македонија, во консултација со банкарскиот сектор, изработи **Насоки за управување со ризиците поврзани со климатските промени**. Насоките го изнесуваат разбирањето на Народната банка за основните елементи на управувањето со ризиците поврзани со климатските промени и ги содржат очекувањата на Народната банка за вградување на овие ризици – како двигатели на постојните категории ризик – при формулирањето и спроведувањето на деловна стратегија на банките и во процесот на управување со ризиците.

Изработката на овие насоки е дел од активностите на Народната банка за соодветен придонес кон создавањето зелена економија, кои започнаа во 2020 година со измената на Стратегискиот план на Народната банка и воспоставувањето на активностите поврзани со климатските промени како стратески приоритет. Во септември 2023 година Советот на Народната банка го усвои **Среднорочниот план на активностите на Народната банка во доменот на управување**

* Ревидираниот национален утврден придонес кон Договорот од Париз од 2021 година, со Патоказот за неговото спроведување, може да се најде на интернет-страницата на Министерството за животна средина и просторно планирање

ЗБОР ИМА

со ризиците поврзани со климатските промени за периодот 2023 – 2025 година, чија цел е да обезбеди сеопфатна, систематична и конзистентна рамка за управување со ризиците од климатските промени низ призмата на централната банка. Кон крајот на 2021 година Народната банка спроведе Анкета за климатските промени во која учествуваа сите банки и штедилници во земјата. Одговорите укажуваат на високата свесност кај банките и штедилниците за важноста на ризиците поврзани со климатските промени како извор на ризик за финансиската стабилност, но со ограничени активности во однос на управувањето со овие ризици и воведувањето нови производи и услуги како реакција на климатските промени. Како главни пречки за подобро управување со овој вид ризици, банките и штедилниците ги посочуваат недостигот на стандарди и алатки, отсуството на насоки од регулаторот, недостигот на соодветни податоци и ограничените интерни ресурси и политики.

Резултатите на Анкетата за климатските промени беа дел од појдовните точки за опфатот на Насоките за управување со ризиците поврзани со климатските промени. Имено, Насоките се состојат од два дела: во првиот дел се дава преглед на ризиците поврзани со климатските промени, додека вториот дел се однесува на основните елементи на управувањето со овие ризици.

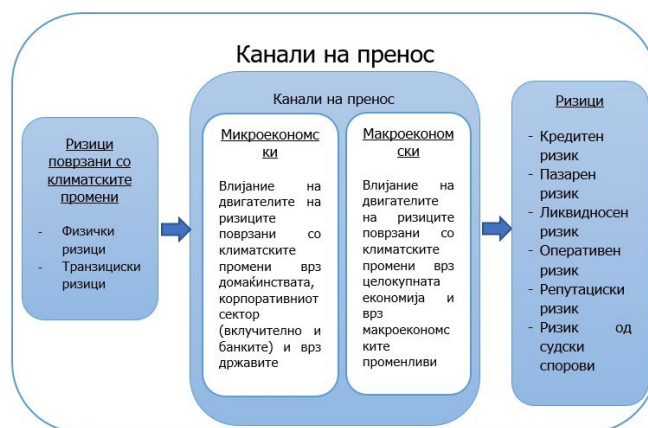
Така, со првиот дел од Насоките се опфатени основните карактеристики на ризиците поврзани со климатските промени, нивната поделба на физички и транзициски ризици, нивните двигатели и канали на пренос и нивното влијание врз традиционалните ризици на кои се изложени банките (кредитен ризик, ликвидносен ризик, пазарен ризик, оперативен ризик). Ризиците поврзани со климатските промени вообичаено се делат на:

- **Физички ризици**, кои произлегуваат од временските и климатските промени што влијаат врз економијата и секојдневниот живот,
- **Транзициски ризици**, кои произлегуваат од преминот кон зелена економија.

Двете групи ризици поврзани со климатските промени се разликуваат според нивните карактеристики, фреквентноста, брзината на појава и интензитетот на влијанието. Она што е карактеристично и за едната и за другата група ризици е дека:

- » сè уште не постојат историски податоци и искуство во доволен обем врз основа на кои со сигурност може да се утврди интензитетот на нивното влијание, што создава високо ниво на неизвесност;
- » влијаат врз секој потрошувач и врз секое правно лице во сите сектори и низ сите географски подрачја, но со различен интензитет;
- » навременото дејствување може да помогне во ублажувањето на големината на идните ризици.

И покрај тоа што ризиците поврзани со климатските промени имаат специфични карактеристики различни од карактеристиките на традиционалните ризици, практиката покажува дека изложеноста на банките на ризиците поврзани со климатските промени може да се мери преку нивното влијание врз овие традиционални ризици, како што е кредитниот, пазарниот, ликвидносниот, оперативниот и репутацискиот ризик. Ова влијание може да се случи директно, на пример, преку пониските приходи или профитабилност на клиентите

Ризици од климатски промени

Физички ризици

- Хронични ризици (температура, врнежи, ниво на морската вода...)
- Акутни ризици (поплави, циклони, пожари, топлотни бранови)

Транзициски ризици

- Промени во регулативата
- Технолошки промени
- Промени во однесувањето на инвеститорите и потрошувачите

на банките или намалување на вредноста на нивните средства (микроекономски канали на пренос) или индиректно, преку движењата на макроекономските показатели (макроекономски канали на пренос).

Разбирањето на ризиците поврзани со климатските промени и нивното влијание врз работењето на банките е основен предуслов за нивно соодветно управување. **Вториот дел** од Насоките се однесува токму на основните елементи на управувањето со

ЗБОР ИМА

ризиците поврзани со климатските промени и предизвиците со кои можат да се соочат банките, имајќи ги предвид меѓународните стандарди и најдобрите практики во овој домен, како и постојната банкарска регулатива во Република Северна Македонија. Од тој аспект, насоките се однесуваат на:

- » потребните усогласувања во деловната стратегија на банките заради соодветно вградување на влијанието на ризиците поврзани со климатските промени врз работењето и долгорочните стратегиски цели на банките;
- » активното управување со овие ризици, што треба да овозможи навремено идентификување и преземање соодветни активности за намалување или ублажување на негативните влијанија. Тоа подразбира соодветно вградување на овие ризици во прифатливото ниво на ризик на банката, обезбедување соодветни постапки и правила за управување со ризиците поврзани со климатските промени, особено во однос на нивното идентификување и мерење, како и вградување на овие ризици во управувањето со другите ризици за кои е оценето дека се или можат да бидат под влијание на двигателите на ризиците поврзани со климатските промени, соодветно вклучување на овие ризици во стрес-тестирањето што го врши банката, како и унапредување на информативниот систем на банката заради обезбедување информации и податоци кои се потребни за навремено известување на вработените и органите на банката вклучени во управувањето со ризиците;
- » организациската поставеност на управувањето со ризиците, особено од аспект на определување на надлежностите и одговорностите во банките во однос на управувањето со овие ризици и градењето соодветни капацитети за разбирање на влијанието што го имаат ризиците поврзани со климатските промени врз деловните модели и начинот на работа на нивните клиенти.

Насоките за управување со ризиците поврзани со климатските промени што ги изработи Народната банка немаат задолжителен карактер за банките, но се значајни од неколку аспекти:

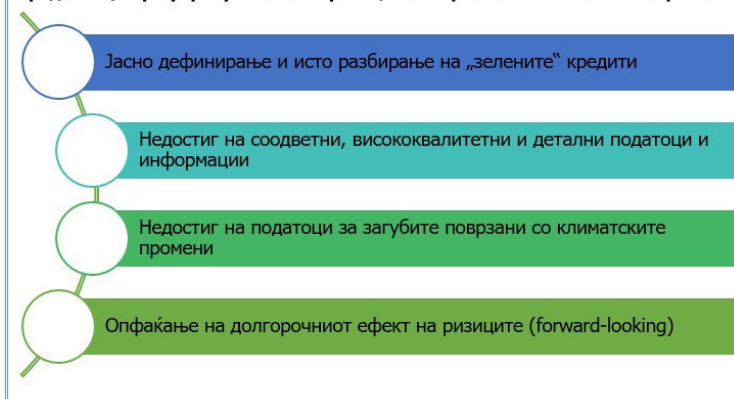
1. нивната деталност и сеопфатност дава можност за градење и/или унапредување на постојните знаења на банките за карактеристиките и можните влијанија на ризиците поврзани со климатските промени и начинот на кој може да се управува со овие ризици;
2. содржат предлози и укажувања за можностите за унапредување на системите на банките и нивна поголема подготвеност за справување со предизвиците што се појавуваат или можат да се појават како резултат на климатските промени;
3. ги изнесуваат очекувањата на Народната банка во однос на активностите што би требало да ги преземат банките заради соодветно управување со материјалните ризици поврзани со климатските промени.

Главни очекувања на Народната банка

- 1) Препознавање на потенцијалните промени во деловното опкружување на банките како резултат на климатските промени и приспособување на нивната деловна стратегија;
- 2) Вклучување на материјалните ризици поврзани со климатските промени во процесот за управување со ризиците, односно:
 - соодветно идентификување на ризиците поврзани со климатските промени;
 - утврдување на методите за мерење на изложеноста на ризиците поврзани со климатските промени;
 - идентификување на потребните податоци и информации за управување со ризиците поврзани со климатските промени и градење соодветен информативен систем кој ќе обезбеди прибирање на тие податоци;
 - постепено вклучување на ризиците поврзани со климатските промени во процесите за утврдување на интерниот капитал и интерната ликвидност, доколку се утврди дека станува збор за материјални ризици;
- 3) Воспоставување соодветна организациска поставеност за ефикасно управување со ризиците поврзани со климатските промени..

Имајќи го предвид значењето што се очекува да го имаат ризиците поврзани со климатските промени врз работењето на банките, Народната банка ќе продолжи со активности за следење на овие ризици, како од аспект на активностите што ќе ги преземат одделните банки заради нивно соодветно вградување во процесите и практиките за управување со ризиците, така и од аспект на влијанието што можат да го имаат овие ризици врз целокупниот банкарски систем. ■

Предизвици при управувањето со ризиците поврзани со климатските промени

Комисијата за ликвидност при Македонската банкарска асоцијација... Предизвици, визија, активности...

Пишува:
**Антигона Буклеска
Младеновиќ**,
претседавач на Комисија
за ликвидност при МБА

Ликвидноста, управувањето со неа и менаџирањето на целокупниот сет активности поврзани со ликвидноста во банкарскиот и во финансискиот систем е исклучителен предизвик кој во континуитет бара фокусираност и максимален ангажман. Ликвидноста е своевиден „крвоток“ на банкарскиот и на финансискиот систем и оттука произлегува нејзината фундаментална улога за функционирањето на целокупниот систем.

Предизвиците, имајќи ги предвид динамичните финансиски текови во денешно време и постојаните новитети во светот на финансиите, се повеќеслојно и комплексно структурирани. Затоа и налагаат поширока промисла и прецизно дејствување со цел ефектите и резултатите кон кои се стремиме да бидат соодветен одговор на моментумот во кој функционираме.

Сложеноста на процесите со кои работиме во последно време - високите стапки на инфлација, движење на каматните стапки по нагорна линија, неизвесност и исчекувања поради воените конфликти и слично неизбежно поставуваат пред нас предизвици за изнаоѓање сложени решенија, кои ќе таргетираат повеќе аспекти на проблемите.

Имајќи предвид дека ние и нашата земја, како мала, но амбициозна нација, сме сè повеќе вклучени во меѓународните финансиски текови, случувањата внимателно ги следиме, анализираме и размислуваме што е потребно да се преземе, кои чекори и мерки ќе дадат најдобри резултати со цел заштита на нашите интереси, па преку координирани активности, институционално да работиме и да нудиме што поквалитетни одговори на предизвиците кои ги носи новото време.

Во наредниот период следуваат исклучително сложени и комплексни процеси во насока на реализација на стратешките определби на државата за усогласување на законодавството со европските стандарди и современите општествени текови, а тоа ќе претставува значаен предизвик од висок приоритет.

Со преземањето на функцијата претседавач на Комисијата за ликвидност при Македонската банкарска асоцијација започна реализацијата на мојата визија, на моите идеи и концепт за поизразена видливост и влијание на Комисијата кога станува збор за одредени тематски правци на дејствување кои се значајни за целокупниот банкарски систем во овој период.

Мојата визија и концепт на дејствување се „отворена книга“, која заедно со моите колешки и колеги ја надополнуваме и развиваме, а со цел во следниот период да успееме да одработиме што повеќе и што подобро за сите што учествуваме во оваа, верувам, успешна приказна.

ВО ФОКУС

Со ваквиот начин треба да се постигне синергија помеѓу искуството и мудроста, од една страна, и ентузијазмот и новите знаења на младите колешки и колеги, од друга. Преку вклучување и поголемо учество во процесите на реализација на целите треба да се мотивираат сите инволвирани во овој сегмент на банкарското работење, а преку реализација на индивидуални цели и амбиции да ги подобриме организациската култура, ефикасноста и продуктивноста во банкарскиот систем за да додаваме вредност за сите.

- Во првиот квартал од 2023 година Комисијата за ликвидност го отвори прашањето за транзиција на референтните каматни стапки LIBOR кон алтернативни референтни каматни стапки, процес кој беше значаен и во светски рамки, а со цел на 1.7.2023 година, кога референтната стапка LIBOR USD престана да биде релевантна и прифатлива, нашиот банкарски систем да биде целосно подготвен и усогласен со светските текови за новите референтни каматни стапки. Ова се реализира навремено и целосно во согласност со решенијата на светско ниво;
- Во врска со Законот за финансиски инструменти и Законот за проспект и обврски за транспарентност на издавачите на хартии од вредност се презедоа исклучително значајни и обемни активности со цел квалитетна подготовка на издржани забелешки. Овие закони се многу важни за функционирањето на финансискиот систем, при што активностите се координираа помеѓу сите банки и сите засегнати комисији во МБА, посебно со Комисијата за работа со хартии од вредност.
- Од страна на Комисијата за ликвидност беше формирана Работна група за унапредување на тргувањето на девизен пазар преку Spider FX, која за кратко време успеа да усогласи аспекти значајни за функционирањето на овој сегмент;
- Соодветно внимание се посвети на разработување на темата за управување со ликвидноста во контекст на инстант плаќањата како дел од сеопфатниот процес на управување со ликвидноста на банките. Воведувањето инстант плаќања ја зголемува комплексноста на управувањето со ликвидноста, што произлегува, меѓу другото, и од конципираноста на инстант плаќањата, чиј систем на порамнување се темели на претходно депонирани средства на сметка на КИБС во МИПС, односно се работи за prefunded real-time settlement модел. Одговорот на дилемите наметнати од функционирањето на инстант плаќањата ќе претставува предизвик на кој Комисијата за ликвидност при МБА ќе се посвети во согласност со динамиката утврдена од интересот на банките за имплементирање на овој проект.
- Членовите на Комисијата за ликвидност, како претставници на банките, активно се вклучија во проектот на Министерството за финансии за издавање на првата Граѓанска обврзница и заедно со другите чинители како ЦДХВ и НБРСМ за рекордно краток рок реализираа подготовка на подзаконска регулатива и инфраструктура, како и организација на процесите за издавање, прием на налози и запишување на обврзниците од страна на граѓаните.

Комплексноста на времето во кое живееме и работиме бара голема внимателност при предвидувањето на правците на движење кај економските активности, па во вакви околности максимално се трудиме да ги искористиме искуството и знаењето на банкарската и на академската фела.

Преку оптимизирање на решенија и интегриран пристап во комуникацијата, Комисијата за ликвидност при МБА во соработка со Народната банка, владините институции и другите регулаторни тела ќе дејствува како глас и застапник на банките и на банкарскиот сектор во нашата земја.

Секое време носи свои предизвици, а ние како генерација, максимално посветено и со желба да се направи нешто добро, се трудиме да дадеме соодветни одговори. ■

Што, зошто и за кого чуваат банките чувари? Демистификација на старателските услуги

Пишува:

Емилија Брјамова,заменик-претседавач на Комисија за
работа со хартии од вредност при МБА

Како Том и Џери, Мирко и Славко, Мујо и Хасо, така и инвестициските и пензиските фондови и нивните чувари.

Со оглед на тоа што чуварите се одговорни за сигурноста на имот кој достигнува милиони и милијарди евра за клиенти со комплексни инвестициски потреби, чуварите се најчесто големи банки со високо реноме.

Овие банки се глобални кастодијани кои ги чуваат средствата на нивните клиенти (банки, инвестициски и хед фондови, пензиски фондови, осигурителни компании, брокери) низ повеќе различни јурисдикции низ светот, за што ги користат сопствените локални банки или други локални кастоди банки кои се дел од нивната глобална мрежа на кастодијани, за секој поединечен пазар.

Листата со најголеми играчи на светскиот пазар, рангирани според вредноста на имот кој го чуваат, започнува со Bank of New York Mellon – BONY, BNP Paribas, Citi, JP Morgan Chase, Deutsche Bank, Euroclear, Bank of China, Credit Suisse, UBS итн.

Во нашиот локален контекст, светот на инвестициското банкарство егзистира паралелно со традиционалното банкарство, а со оглед на банко-центричниот економски модел, инвестициското банкарство е дел од комерцијалните банки, организациски поделен во две одделни подрачја - оддели за брокерско посреднички услуги и оддели за старателски услуги, позиционирани во рамките на секторите за ликвидност.

Старателските услуги, пак, се диференцираат според видот на клиенти за кои тие се извршуваат, па согласно тоа добиваат

различни нијанси, но сите со витална, често не докрај разбрана улога во финансискиот екосистем.

Пазарот на старателски банки во Македонија е прилично мал, 4 од вкупно 13 банки и една приватна брокерска куќа извршуваат услуги кои се наоѓаат во спектарот на post trade активностите и може да се разграничат на следниот начин:

Старателски услуги за резиденти и нерезиденти

Во рамките на брокерско-посредничките услуги се извршуваат и старателски услуги за резиденти кои тргуваат со хартии од вредност на странски пазари, како и на нерезидентите кои поседуваат македонски хартии од вредност. Овие услуги вклучуваат:

- отворање и водење сметки на хартии од вредност во свое име, а за сметка на клиенти во депозитар,
- отворање и водење сметки на хартии од вредност и за своите клиенти кои не се сопственици на тие хартии од вредност, а за сметка на нивните клиенти и
- други услуги со хартии од вредност по налог на клиентот (исплата на достасани побарувања од издавачите врз основа на достасани хартии од вредност, камати и дивиденди за сметка на сопствениците на тие хартии од вредност, известување за собранија на акционерите и застапување на тие собранија, плаќање на даночни обврски на клиентот врз основа на хартии од вредност кои се во негова сопственост и слично)**.

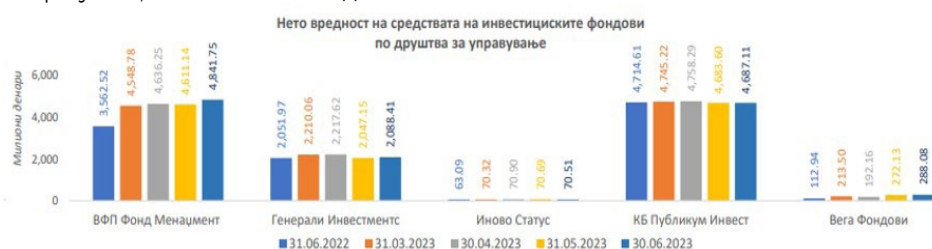
Со усвојувањето на новиот Закон за финансиски инструменти, кој се носи во насока на усогласување со европските директиви од областа на пазарот на капитал – MiFID II, старателските услуги се дефинираат како помошни инвестициски услуги.

За овој тип услуги, структурата на пазарот и слично, нема детални објавени податоци, но некаква претстава даваат податоци објавени од Централниот депозитар за хартии од вредност:

Старателски услуги за инвестициски фондови

Депозитарните банки ги извршуваат следните активности:

- чување на имотот на инвестициските фондови,
- проверка дали издавањето и откупот на удели за сметка на фондот се врши согласно закон и правилата на фондот,
- проверка дали пресметката на нето-вредноста на акциите или уделите во инвестицискиот фонд е во согласност со закон, подзаконски прописи и со проспектоот и статутот на фондот,
- осигурува дека трансакциите со хартиите од вредност ќе бидат намирани, односно достасаните парични побарувања ќе бидат наплатени во законските или договорените рокови,
- го известува друштвото за управување за активностите кои се однесуваат на имотот на инвестицискиот фонд и ги извршува неговите налози,
- ги наплатува сите приходи и други права кои достасуваат во корист на инвестицискиот фонд, а кои произлегуваат од неговиот имот,
- осигурува дека приходите на инвестицискиот фонд се користат во согласност со закон и проспектоот и статутот на фондот, и трошоците кои ги плаќа фондот се во согласност со законските одредби и со условите од проспектоот и статутот на фондот,
- води евиденција на работењето кое го врши како депозитарна банка, за

* Закон за хартии од вредност

** Квартален извештај на Комисија за хартии од вредност, Q2 2023

ВО ФОКУС

секој инвестициски фонд поединечно и редовно ја усогласува со евиденцијата на друштвото за управување,

- кај Комисијата го пријавува секое кршење на одредбите од овој закон и
- на ревизорите и на другите лица овластени да вршат увид, вклучувајќи ја и Комисијата, им овозможува пристап до податоците и сметките поврзани со инвестициските фондови и нивниот имот.**

Или, накратко: ги чуваат средствата на инвестицискиот фонд и контролираат нивно располагање согласно закон и статутот на фондот.

Во моментот се регистрирани 5 друштва за управување со инвестициски фондови: ВЕГА ФОНДОВИ АД Скопје, ВФП ФОНД МЕНАЏМЕНТ АД Скопје, Генерали Инвестментс АД Скопје, Иново Статус АД Скопје, КБ Публикум инвест АД Скопје, кои управуваат со 22 инвестициски фондови – парични, акциски, обврзнички итн.

Нивните најважни обележја накратко можеме да ги погледнеме преку статистичките податоци кои ги објавува Комисијата за хартии од вредност на РСМ:

Нето-вредноста на средствата на инвестициските фондови со кои управуваат друштвата на крајот на вториот квартал од 2023 година изнесува 11,975.85 милиони денари, што во однос на нето-вредноста на крајот од претходниот квартал, која изнесувала 11,787.89 милиони денари, претставува зголемување за 1,59%.

Старателски услуги за пензиски фондови

Банките чувари на имот го чуваат имотот на пензиските фондови од вториот и третиот столб, и ги вршат следните работи:

- ги чува безбедно хартиите од вредност кои претставуваат средства на пензиските фондови,
- хартиите од вредност кои претставуваат средства на пензиските фондови како електронски записи ги води на посебна сметка во Централниот депозитар за хартии од вредност,
- ги чува документите за порамнување во врска со уплатата на парични средства на банкарска сметка на

пензиските фондови и исплатата на парични средства од банкарската сметка на пензиските фондови;

- работи како посредник за порамнување на трансакции со хартии од вредност врз основа на налози од Друштвото и ги собира и наплаќа приходите од дивиденди, камати и сите други приходи кои произлегуваат од вложувањата на средствата на пензиските фондови;
- осигурува дека договорите во врска со инвестирање, стекнување и пренесување средства на пензиските фондови се во согласност со Законот, со Статутот на фондовите и налозите за трансакциите на Друштвото и дека тие налози се во согласност со Законот;
- врши пресметка на нето-средствата и на сметководствената единица на пензиските фондови, ги проверува и потврдува пресметките што ги извршило Друштвото и е одговорен за точноста на пресметките;
- врши проверка на усогласеноста на портфолиото на пензиските фондови со инвестиционите ограничувања согласно Законот и подзаконските акти;
- соработува и врши надзор на супчуварот на имот;
- пресметува и уплаќа даноци поврзани со инвестициите и доставува барања

за поврат и ослободувања од данок и

- известува за годишните собранија на акционерите од друштвата и за правата поврзани со сопственоста и ги извршува налозите поврзани со остварување на правата од сопственост.**

На пазарот постојат 4 друштва за управување со пензиски фондови: Сава пензиско друштво АД Скопје, КБ прво друштво за управување со задолжителни и доброволни пензиски фондови АД Скопје, Триглав пензиско друштво АД Скопје, Друштво за управување со доброволни пензиски фондови ВФП Пензиско друштво АД Скопје. Овие друштва управуваат со 3 задолжителни и 4 доброволни пензиски фондови.

Увид во состојбите на пензиските фондови може да се добие преку следните неколку прегледи.***

Од сето погоре кажано, произлегува дека старателските банки, депозитарните банки, односно банките чувари претставуваат клучна компонента на инфраструктурата на пазарите на капитал и како такви, нивно организирано дејствување преку формирање работна група во рамките на Комисијата за работа со хартии од вредност се наметна не само како потреба, туку и како неопходност. ■

Табела 2: Приноси на задолжителни пензиски фондови¹⁾

ЗФ / MPF	Период / Period						#REF!
	последни 12 месеци / year on year		ануелизиран за последни 7 години / annualized for the last 7 years		ануелизиран од почеток на работа / annualized since the start of work		
	30.06.2022 - 30.06.2023 ⁴⁾		30.06.2016 - 30.06.2023 ²⁾ / 30.06.2019 - 30.06.2023 ³⁾		Почеток / Start - 30.06.2023 ⁴⁾		
Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	#REF!	
САВАз / SAVAm	6,40%	-2,64%	5,49%	1,09%	5,34%	2,21%	
КБПз / KBPm	5,58%	-3,40%	5,60%	1,19%	5,55%	2,41%	
ТРИГЛАВз / TRIGLAVm	5,31%	-3,64%	3,08%	-3,57%	2,95%	-3,36%	
Просечен принос / Average Rate of Return ⁶⁾	4,70%	-4,20%	5,06%	0,68%	5,26%	2,13%	

Табела 2: Приноси на доброволни пензиски фондови¹⁾

ДФФ / VPF	Период / Period						30.06.2023
	последни 12 месеци / year on year		ануелизиран за последни 7 години / annualized for the last 7 years		ануелизиран од почеток на работа / annualized since the start of work		
	30.06.2022 - 30.06.2023 ⁴⁾		30.06.2016 - 30.06.2023 ²⁾ / 30.06.2021 - 30.06.2023 ³⁾		Почеток / Start ⁵⁾ - 30.06.2023 ⁴⁾		
Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	Во номинален износ / In nominal terms	Во реален износ / In real terms	30.06.2023	
САВАд / SAVAv	6,84%	-2,24%	5,82%	1,41%	5,71%	2,61%	
КБГд / KBPv	4,68%	-4,22%	5,23%	0,84%	5,62%	2,46%	
ТРИГЛАВд / TRIGLAVv	5,25%	-3,70%	2,51%	-8,34%	2,44%	-7,84%	
Просечен принос / Average Rate of Return ⁶⁾	5,06%	-3,87%	5,41%	1,01%	5,52%	2,43%	

* Закон за инвестициски фондови

** Закон за задолжително капитално финансирано пензиско осигурување и Закон за доброволно капитално финансирано пензиско осигурување

*** Веб-страница на Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување <https://mapas.mk/izvestai-i-statistika/prinos/>

СОРАБОТКА СО

СВЕТСКА БАНКА

ПО БАРАЊЕ НА СВЕТСКА БАНКА, КАДЕ ШТО РАБОТЕН ЈАЗИК Е АНГЛИСКИОТ, ТЕКСТОТ ВО ПРОДОЛЖЕНИЕ ГО ПРЕНЕСУВАМЕ ВО ОРИГИНАЛ

North Macedonia: navigating challenges, embracing opportunities

North Macedonia has a historical opportunity to catch up with the delayed EU accession process and enjoy the benefits of this process in terms of faster income convergence and boosting shared prosperity for its citizens. Learning from the recent accession waves, the convergence process helped with improved legislative systems, enforcement of laws, strengthened rule of law and judiciary, as well as access to substantial EU grants needed to increase the quality of services, infrastructure, and innovation capacity. And indeed, the Government of the Republic of North Macedonia envisions a future characterized by higher productivity and better paid jobs; enhanced infrastructure and public services for a more balanced regional development; a sustainable environment and higher resilience to shocks; and, ultimately, being a member of the EU.

The World Bank in its latest Systemic Country Diagnostics (SCD) update tried to find the pathways that would help North Macedonia achieving faster, more inclusive, and sustainable growth. The last such diagnostic has been done in 2018 and recognized country's impressive progress in reducing poverty and advancing shared prosperity. Between 2002 and 2018, income per capita doubled, and the country rose from lower-middle-income to upper-middle-income status. In the wake of the global financial crisis, a sustained increase in the incomes of households in the bottom 40 percent of the distribution halved the headcount poverty rate to about 20 percent, and years of inclusive growth drove one of the world's steepest declines in inequality. While this assessment was broadly positive, it also highlighted challenges that could make progress difficult to sustain unless structural reforms were advanced including within the European Union (EU) accession negotiations context. The diagnostic presented three complementary pathways that would focus on: (i) increasing productivity; (ii) enhancing job opportunities for all; and (iii) achieving sustainability through effective governance, fiscal prudence, enhanced environmental management and resilience to natural hazards. Five years later, these same pathways remain central to inclusive growth and poverty reduction in North Macedonia.

The evolving economic and social context presents challenges as well as opportunities

Since 2018, economic growth has continued to benefit lower-income households, but the poverty rate is still relatively high, and about one-third of the population remains vulnerable to shocks. Almost 400,000 people lived in poverty in 2019—the latest year for which income data are available. Employment growth and rising wages have driven poverty reduction, but deep disparities persist between urban and rural areas. The overall unemployment and youth unemployment rates have both declined substantially since 2018, but they remain among the highest in Europe and Central Asia, and long-term unemployment at 80 percent of total unemployment has remained fairly constant. Income inequality has declined considerably but is still higher than in other Western Balkan countries such as Albania and Kosovo.

Despite North Macedonia's considerable progress, surveys indicate that public perceptions of the country's future economic prospects remain pessimistic. In 2022, about 66 percent of respondents to the Balkan Barometer survey reported being unsatisfied with the economic situation, and about 40 percent believed that the economy would worsen in the coming year. These shares were among the highest in the Western Balkans. This pessimism reflects the fact that around 52 percent of people of working-age have jobs, while at the current GDP growth rate more than 235,000 people in North Macedonia will still be poor in 2030.

Economic growth has been insufficient to close the gap in living standards with advanced European countries, which continues to encourage many young Macedonians to emigrate abroad. North Macedonia has one of the largest diasporas in Europe relative to its population, and emigration among younger generations is accelerating the process of demographic aging. Most emigrants are between 20 and 39 years

СОРАБОТКА СО

old—the prime of their working lives—and they tend to cluster at the two extremes of the educational spectrum, having either very low or very high levels of educational attainment. To induce young workers to stay, Macedonian firms need to offer higher wages, which in turn will require productivity gains, trade integration, and increased innovation. However, informality remains prevalent, and many firms are disconnected from the global economy.

Convergence with the EU income level has improved slowly: North Macedonia's per capita GDP rose from 34.4 percent of the EU27 average in 2009 to 41.5 percent in 2021, but this gap

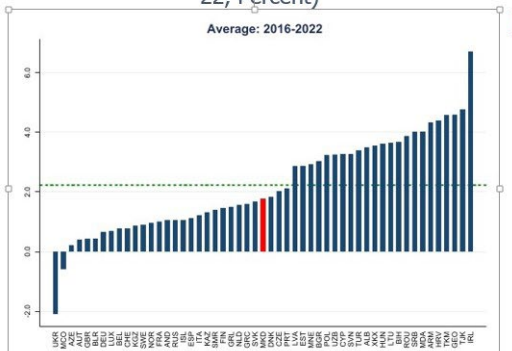
of Ukraine has accelerated EU enlargement decisions, and grant support to facilitate the implementation of the EU acquis and the Green Agenda is rising.

Several constraints prevent North Macedonia from achieving faster, more inclusive, and sustainable growth

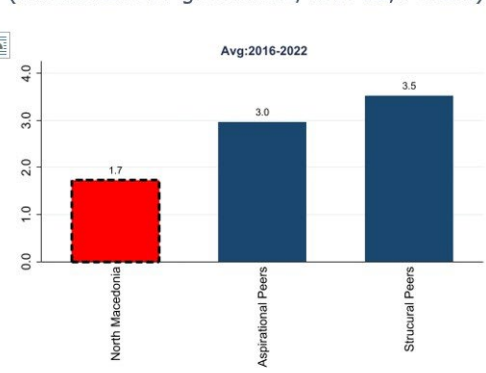
Weak governance and control of corruption continue to undermine North Macedonia's development. Low administrative capacity, political disagreements over high-level policy objectives, the politicization of the public sector, and frequent changes in ministerial leadership undermine service delivery and slow the implementation of reforms. Strategic planning is not aligned with budgeting, policy reversals are common, and entrenched interests frequently thwart reform efforts. Inadequate budget allocations and inefficient spending on education and health result in poor human development outcomes, both by the standards of the EU and other Western Balkan countries.

Economic growth has been moderate relative to peer countries... **...lagging the averages both for structural and aspirational peers.**

(Average annual GDP growth rate per capita, 2016-22, Percent)

(Annual real GDP growth rate, 2016-22, Percent)

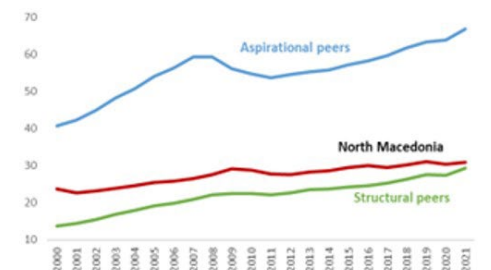
Source: Authors' calculations based on data from national authorities, WDI, WEO, and Eurostat.

must be narrowed further to stem the tide of emigration among young workers. Moving from middle-income to high-income status will require boosting productivity, inclusion, and sustainability while reducing dependence on fossil fuels and energy intensity—all in a context of narrower fiscal space, rising costs of capital and persistent global economic uncertainty. However, some geopolitical trends may benefit North Macedonia: the post-pandemic emphasis on nearshoring/friend-shoring has already led to an increase in foreign direct investment from, and exports to, EU and NATO member states. Russia's invasion

Productivity is essential to spur growth and create more high-paying jobs, yet productivity indicators in North Macedonia are low and declining. Microenterprises are responsible for 88 percent of economic output, but these firms struggle with weak competitiveness, limited capacity for innovation and exports, insufficient access to finance, and low productivity. Unfortunately, most jobs are locked in such low-productivity firms. Foreign firms, especially automakers sourcing components, generate a significant number of jobs, but their spillover on the national economy is limited, and they are mostly

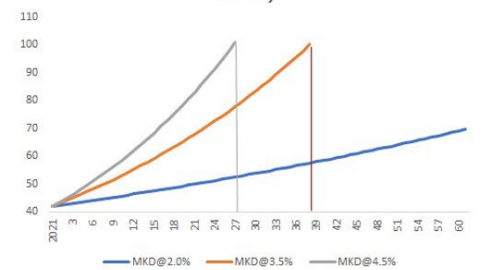
Convergence with the EU income level is slow. But increasing GDP growth to 3.5 percent a year would converge with the EU27 within a generation.

(GDP Per Capita in PPP, 2017 Prices, as a share of Germany's)

Source: Authors' calculations based on data from WDI and Eurostat.

(Simulation of Convergence of GDP Per Capita with EU27)

Source: Authors' calculations based on data from WDI. Note: EU27 growth rate at 1.16 percent a year.

tax-exempt. State aid stifles structural transformation in the agricultural sector and contribute to an inefficient allocation of productive factors. The agriculture and food sector has the potential to increase its productivity and create better jobs, but that potential is not fully explored at present. Focusing on deepening trade integration, more effective state aid and competition policy, and digitalization, would change the role of the state from its interventionist role in the economy to the guarantor of the level-playing field.

СОРАБОТКА СО

Despite advances in infrastructure, inadequate modernization and poor maintenance of the road and rail network continue to hinder economic development and slow regional economic integration. At least one-fifth of firms regard the quality of transportation infrastructure as subpar, with logistics and connectivity problems contributing to high trade costs. Digitalization can enhance productivity across all economic sectors, and can transform the labor market, increase government transparency and accountability, and enhance the quality and accessibility of public services. However, while the country has made considerable progress in expanding digital connectivity since 2018, North Macedonia's information technology sector and digital infrastructure still lag far behind the average for the EU.

The reform of the education system is launched but needs to accelerate and deepen. The system is not adequately equipping graduates with the skills demanded by the labor market, making it difficult for young people to secure jobs. Limited access to early childhood education and childcare contributes to one of the lowest rates of female labor-force participation rate in ECA at 44 percent. While average scores on the Program for International Student Assessment have improved since 2015, Macedonian students continue to underperform relative both to EU students and those in most Western Balkan countries. A child who starts school at age four can expect to complete 11 years of education by age 18, however, this number falls to 7.3 years when adjusted for learning quality.

Health outcomes have improved, but the management of noncommunicable diseases remains a challenge, and the provision of health services is neither as efficient nor as equitable as it could be. About 55 percent of the 2022 Balkan Barometer survey respondents expressed dissatisfaction with the quality of health services, and while child and maternal health improved, noncommunicable diseases accounted for 95 percent of all deaths in 2019. Major risk factors such as high blood pressure, tobacco use, and unhealthy diets are prevalent, and North Macedonia has one of the world's highest rates of tobacco consumption per capita. Ambient air pollution also imposes a major health burden, accounting for about 1,600 premature deaths each year.

Social assistance programs have made a significant contribution to poverty reduction, particularly during recent crises, but the coverage of means-tested programs is limited. In a context of increasingly frequent economic shocks, the efficiency of the social protection system is critical to ensuring continued progress on poverty reduction. To strengthen their impact, these targeted programs should be further consolidated and expanded. Eliminating the gender gap in employment and entrepreneurship could boost annual GDP by 16 percent. In addition, minority groups such as the Roma, youth, LGBTI, and communities in remote rural areas often have very limited access to the labor market, social services, and essential infrastructure, including water, sanitation, transportation, and energy provision.

Climate-change adaptation will be vital to enhance resilience to environmental shocks, while decarbonization will become increasingly critical to international competitiveness as the global transition to low-carbon growth accelerates. North Macedonia is one of the most climate-vulnerable countries in the region, as environmental degradation and extreme weather events pose a serious threat to its aging and poorly managed infrastructure. The current institutional arrangements for disaster prevention, preparedness, and response are inefficient, both at the national and sub-national levels, and the country's water and wastewater infrastructure are in urgent need of investment. North Macedonia's growth has been highly carbon-intensive, as lignite dominates energy supply. Energy intensity is almost three times higher than the EU average, while heating based on solid fuels is the leading cause of air pollution in large urban areas including Skopje. Further, reliance on exports (40 percent of total) and jobs (5 percent of total) from emission-intensive sectors remains high. Mitigation efforts made in the EU (CBAM and the Supplier Due Diligence Act) will impact trade, competitiveness, and the influx of FDI for carbon-intensive goods. Levying comparable carbon pricing to producers at home instead of paying to the EU budget would boost fiscal revenues and set signals on the right pathway.

Priorities ahead

In its short history, the country has achieved important progress, including gaining independence, joining NATO, attracting large foreign investments through a competitive business environment, and launching the transformation of its social and energy sectors since 2018. These successes were built on a broad consensus on the country's future development. Going forward, it is imperative for all stakeholders to take joint and consensual decisive action in navigating existing challenges and embracing emerging opportunities. Ensuring policy continuity would improve predictability for private capital mobilization required to boost growth and job creation going forward, gradually reducing the important role the state has played in the economy since 2020. The following recommendations from the SCD will inform the upcoming Country Partnership Framework between the World Bank Group and the Government of North Macedonia and stir the World Bank engagement in the country. ■

Sustainable, Inclusive, and Resilient Growth: High-Level Outcomes and Priorities

More accountable service delivery to citizens	Strengthened human capital formation and closing opportunity gaps for all	Induced creation of better paid jobs	Strengthened household resilience to climate change and lowered carbon intensity and air pollution
Mitigate the impact of the political instability through establishment of medium-long term strategic and spending priorities	Endow people with quality and relevant skills throughout the life cycle	Close the gaps in transport, energy, and other connectivity infrastructure for international and intranational connectivity	Accelerate decarbonization and ensure energy security
Secure rule of law and build professional public institutions that are accountable to citizens	Reduce disincentives and remove barriers to labor market participation, especially for women and youth	Increase financial intermediation and inclusion	Scale up adaptation to climate change and improve preparedness, response and recovery from natural disasters
Ensure fiscal sustainability by reducing fiscal risks, improving the efficiency of spending, and enhancing revenue mobilization	Improve efficiency and access to quality public services for vulnerable and in rural areas	Improve the competitive environment and foster innovation	Improve public and private financial resilience to natural disasters

РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

ОДРЖАН 57. СОСТАНОК НА АСОЦИЈАТИВНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПСКАТА БАНКАРСКА ФЕДЕРАЦИЈА

■ Здружението на банки на Србија беше домаќин на 57. состанок на асоцијативните членки на Европската банкарска федерација што се одржа на 25 и 26 септември 2023 година во Белград. На овој настан Македонската банкарска асоцијација ја претставуваше извршниот секретар Милена Перчинкова.

[Прочитај повеќе...](#)

ДИРЕКТИВАТА ЗА NPL НА ЕУ ПРЕЗЕНТИРАНА ПРЕД КОМИСИЈАТА ЗА ФИНАНСИСКО РЕСТРУКТУРИРАЊЕ НА КОРПОРАТИВНИОТ ДОЛГ

■ На 9 октомври 2023 година, под претседателство на Бојан Стојаноски и Зоран Грнчаровски, се одржа состанок на Комисијата за финансиско реструктурирање на корпоративниот долг при Македонската банкарска асоцијација.

[Прочитај повеќе...](#)

ПРЕТСТАВНИЦИ НА МБА НА 22. ГОДИШНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА МАКЕДОНСКАТА БЕРЗА

■ На 22. Годишна конференција на Македонската берза, Македонската банкарска асоцијација ја претставуваа: **Кристина Трпезановска** – Заменик претседавач на Комисијата за информативна сигурност и член на Комисија за ризици од ПроКредит Банка АД Скопје, **Владимир Давчев** – Заменик претседавач на Комисијата за ризици од Халк Банка АД Скопје, **Димитар Георгиевски** – член на Правна Комисија од Шпаркасе банка АД Скопје, **Игор Кузевски** – член на Комисијата за заштита на лични податоци од НЛБ Банка АД Скопје, **Владимир Ѓуровски** – член на Комисија за ризици и Комисија за ESG од Стопанска Банка АД Скопје и **Влатко Лескароски** – член на Комисија за ликвидност од Комерцијална Банка АД Скопје.

Тие имаа можност да ги следат панелите **Што ни донесе 2023 година?** и **Дигитализација, вештачката интелигенција и финансиски услуги** и останатите презентации на теми поврзани со пазарите на капитал..

[Прочитај повеќе...](#)

ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ

КОСТАДИН ГРАМАТИКОВ ОД ХАЛК БАНКА АД СКОПЈЕ УСПЕШНО ГО ПОЛОЖИ ИСПИТОТ ЗА ACI DEALING CERTIFICATE ВО МБА

Македонската банкарска асоцијација потпиша договор со ACI Financial Market

Association со седиште во Париз, Франција, и се стекна со право да биде лиценцирано супервизорско место за онлајн полагање на АЦИ-испитите. На овој начин МБА станува дел од глобалниот едукативен центар ACI GEC и е дел од едукативната програма на ACI која обезбедува издавање сертификати признати во глобални рамки.

На 29.9.2023 година, во просториите на Македонската банкарска асоцијација,

господин Костадин Граматиков беше првиот кандидат кој успешно го совлада предизвикот и го положи испитот за ACI Dealing Certificate. ■

КОНСТИТУИРАНА КОМИСИЈА ЗА ЕСГ ПРИ МБА

■ На 22.9.2023 година се одржа состанок на новоформираната Комисија за ЕСГ (Environmental, Social, and Corporate governance) при Македонската банкарска асоцијација.

[Прочитај повеќе...](#)

КОРИСНИ ЛИНКОВИ

НАРОДНА БАНКА
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА
<https://www.nbrm.mk/>

МИНИСТЕРСТВО
ЗА ФИНАНСИИ
<https://finance.gov.mk/>

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ
ОД ВРЕДНОСТ НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА
<https://www.sec.gov.mk/>

МАКЕДОНСКА БЕРЗА
<https://www.mse.mk/>

ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР
НА ХАРТИИ ОД
ВРЕДНОСТ
<http://www.cdhv.mk/>

=====

АСОЦИЈАЦИЈА
ЗА Е-ТРГОВИЈА НА
МАКЕДОНИЈА
<https://ecommerce.mk/>

ОРГАНИЗАЦИЈА
НА ПОТРОШУВАЧИТЕ НА
МАКЕДОНИЈА
<https://opm.org.mk/>

=====

ЕВРОПСКА БАНКАРСКА
ФЕДЕРАЦИЈА / EBF-
EUROPEAN BANKING
FEDERATION
<https://www.ebf.eu/>

БАНКАРСКА
АСОЦИЈАЦИЈА на
ЦЕНТРАЛНА и ИСТОЧНА
ЕВРОПА / BACEE -
BANKING ASSOCIATION
FOR CENTRAL AND
EASTERN EUROPE
<https://bacee.hu/>

*Ставовите искажани во овој билтен се лични ставови на авторите. МБА не презема никаква одговорност за веродостојноста и оригиналноста на доставените текстови.

Издава:
Здружение за остварување на заеднички интереси на банките и унапредување на нивното работење МАКЕДОНСКА БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА Скопје

Главен и одговорен уредник:
Милена Перчинкова,
извршен секретар

Лектор:
Ивана Кузманоска

МБА Е-билтен,
18.10.2023

ISSN 2671-3772

Октомври
2023

#11